

Kısa ve uzun gün bitkileri üzerindeki araştırmalar, ziraatte, sebze-
cilik ve meyvacılıkta büyük ehemmiyeti haizdir. Meselâ, sun'î ışık veril-
mesi sayesinde normal zamandan önce meyva ve sebze yetiřtirmek kabil
olmaktadır. Bu hal esasen tabii şartlar altında farklı coğrafik bölgelerde
yetişen bazı mahsuller için ötedenberi bilinen bir keyfiyettir. Meselâ İs-
kandinavyada buğday geç ekildiği halde, günlük ışık müddetinin uzunlu-
ğundan faydalanarak, inkiřaf devrelerini Orta Avrupadakilere nazaran
daha kısa zamanda ikma' ettiklerinden mahsulün 3 - 4 hafta önce alın-
ması mümkün olmaktadır.

ORTA ANADOLU GOLLERİNİN BALIKCILIĞINA BİR BAKIŞ

Dr. REMZİ GELDIAY

Ankara Üniversitesi

Zooloji Enst. asistanı

Eğridir gölü :

Eğridir gölü Türkiyenin Van, Tuz ve Beyşehir göllerinden sonra
dördüncü büyük gölüdür. Etrafı Neojen kalkerleri ile çevrili, dik cidarlı,
hemen daimi surette berrak, ve hiç bir sahilinde geniş bataklıklar teşkil
edecek bitki örtüsü veya vegetasyon kemeri yoktur. Râkımı 924 m. ve
sahası 500 km². olup, derinliği 20 m. ye (1) kadar yaklaşır. İçinde iki
ada vardır. Bunlardan bir tanesi Eğridir burnuna 500 m. mesafede ve
gayı meskûn olan Can adasıdır. Diđeri 900 m. mesafede aynı istikamette
Yeşil ada (Nis) dir. Bu ada meskûn olup 150 haneye yakın bir aile top-
luluğunu içinde barındırır. Bu insanların yegâne meşguliyetleri balıkçılık-
tır. Dört metre kadar uzunlukta siyah balıkçı kayıkları bilhassa tipiktir.
Gölde bir tanesi belediyeye, diğeri de şahıslara ait olan iki motör vardır.

Şehir halkının da bir kısmı balıkçıdır, bugün kullanılan iptidai va-
sıtalarla dahi pek çok balık çıkarılır. Hemen her gün kayıklar dolusu ba-
lık, sabahın erken saatlerinde küfelerle sahile çıkarılır. Bunların bir kısmı
şehirde sarfedilir, mühim bir kısmı da bekliyen kamyonlara yükletilerek
civar vilâyet, kaza ve köylere sevk edilir, Eğridir gölü balıkçılığı rasyonel
bir şekilde ele alınıp dış piyasalara sevk edilecek kadar ileri götürülebilir
bir durumdadır. Yenen balık cinsleri bugün 6 ya yaklaşmaktadır. Bura-
da her balık mahalli olarak isimlendirilmiştir.

1 — Çapak "Sazan" (*Cyprinus carpio*) (2)

2 — Siraz (*Varicorhinus spec.*)

(1) Buradaki balıkçılar tarafından Eğrim muntakasında 23 - 23,5 m., İs-
tasyon Devrend'inde 20 - 21 m. olarak ölçülmüştür (Şifahi görüşme).

- 3 — Kelten (*Varicorhinus spec.*)
- 4 — Eğrez (*Acanthorutilus anatolicus*)
- 5 — Kavinne (*Vimba vimba*'nın küçükü)
- 6 — Çiçek (*Vimba vimba*)

Eğridir gölünü tutan mültezimlerin ifadelerine göre bugünkü iptidai şartlar içinde dahi bu gölden senede 300 ton balık tutulmaktadır. Avlama usulleri oldukça iptidai olmakla beraber en çok kullanılan malzeme şunlardır.

- 1 — İnp (Büyük, küçük tipler)
- 2 — Keşya (ince ağ)
- 3 — Mintel (Kasnaklı ağ)
- 4 — Dalyan (Pek nadir kullanılır)
- 5 — Serpme
- 6 — Sider (Bir nevi büyük kepçe).

Meselâ Eğrez (*Acanthorutilus*) leri bir nevi kepçe (Sider) yi suya daldırıp çıkarmak suretiyle tutarlar. Bu meyanda 10 - 12 kiloya yakın Çapak (Sazan), 7 - 8 kiloluk Siraz (*Varicorhinus*) balıkları çıkmaktadır, bunlar İnp ile veya Mintel denilen kasnak ağlarla avlanırlar.

Göl de balık avlıklarında zamanla kazanılan tecrübeler sayesinde muayyen bölgelere ayrılmış gibidir.

Bu gölde tutulan balıklar istihlâkin azlığı yüzünden ekseriya tekrar göle dökülmektedir. Şüphesiz bu durum bir gelir membamızı zayıflatmaktadır. Bu hususta istihlâki artırma imkânlarının aranması şayanı temennidir.

Eğirdirin güneyinde Köprü başı mevkiinde Eğridir gölü son bulur. Buradaki mevcut köprü ile göl güneye mühim denecek kadar çok su akıtır. Bu su bazan yatağını aşarak Gelendost şosesinin güneyindeki geniş ovaya dağılır ve bu suretle senenin kısmı âzamı bu arazi su altında kaldığından burası geniş bir bataklık ve sazlık halini almıştır. Bu sebepten burada daimi surette sıtma mücadelesi ile karşı karşıya kalınır. Eğridirden 15 - 20 km. güneye uzanan bu ovanın daralarak manzarası gayet güzel, etrafı çamlarla bezenmiş, dar bir vâdiye girilir. İşte bu vâdinin güney kınadının kapalı olması Eğridir'den gelen bu suyun burada birikerek bir gölcük meydana getirmesine sebep olmuştur, bu gölcük "Kovada Gölü" ismini alır.

(2) Balıkların determinasyonunu yapan sayın Hocam Ord. Prof. Dr. C. KOSSWIG'e teşekkürü bir borç bilirim.

Göle yarım saat mesafede "Kıvrntı köyü" ismiyle maruf bir köy vardır. Göl sahilinde kamıştan yapılmış basit bir balıkçı kulübesi ve burada içlerinde de iki kazak (3) bulunan 10 kişilik bir balıkçı grubu çalışır. Her gün tutulan balıklar bir atlı arabâ ile Eğridir'e sevkedilir.

Bu gölcüğün tabii manzarası gayet güzeldir, etraftaki çamlar suya kadar inmektedirler, ne yazık ki, bu gölün de kurutulacağından bahsedilmektedir.

Eğridir kadar Kovada gölü de birinci derecede turizm yerleri olabilirler.

Esas mesele şudur:

Bu gölün güneyinde rakım aniden düşmektedir, bu durumdan istifade ederek buraya bir hidroelektrik santral kurulacaktır (4). Esas plânı bilmiyorum; fakat fikrimce Eğridirden çıkan su muntazam bir kanalla bu gölde toplansa ve bu gölün güneyinde bir regülâtör yaparak burada hidroelektrik santralına ayarlanmış bir tarzda su verilebilirse, o zaman bu gölün kurutulmasında hiç bir sebep göremiyorum. Esasen bataklığın kurutulması, gelen suyu muntazam bir kanala vermekle mümkündür.

Bizim burada temennimiz şu ki, bu sulardan âzami derecede ne şekilde istifade sağlanabilecekse, o şekilde her hususta faydalanmış olalım, aksi halde birisini yaparken diğerini bozmamız her halde arzuladığımız gayeyi sağlayamaz.

Akşehir ve Eber gölleri:

Akşehir gölü Toros ve Emir dağları arasında kalan Akşehir havzasının batı kısmını işgal eder. Bu göl 970 m. râkımda olup 110 km² bir sahayı kaplar, suyu tuzludur (5). Eber gölü ise büyük bir bataklık teşkil eder. Sathı takribi olarak 100 km² kadardır, râkımı 995 m. dir.

Bu gölün suyu tatlıdır, derinliği azdır. Akşehir gölü ile irtibat temin eder, fazla suyu bu göle akıtır. Bu göllerin ekolojik hususiyetleri Eğridirden farklıdır. Bir kere göl gayet düz bir ovanın üzerindedir, derinliği çok azdır (azami 5 m.), göl oldukça büyüktür, fakat etrafı çepeçevre sazlık

(3) Bunlar DELİ PETRO zamanında sakallarının kesileceğinden korkarak Türkiye'ye kaçan Ruslardır. Bunların çoğu 2 köy halinde Bandırma civarındaki Manyas gölü sahilinde ikamet etmektedirler, bir köyleri de Akşehir gölü yanındadır, çoğu balıkçılıkla işgal ederler.

(4) Kanal açılmasına başlanmıştır.

(5) LAHN'a göre.

ve bataklıktır. Bu durum daimi surette sıtma mücadelesine bir engel teşkil etmektedir.

Buranın başlıca balıkları:

- 1 — Çapak (*Cyprinus carpio*)
- 2 — Siraz (*Varicorhinus spec*)
- 3 — Dişli balık (Turna balığı) (*Esox lucius*)

Buradaki balıkçılık durumu şöyledir: Mültezimin iki motörü, 30 - 40 tayfası, 10 - 15 büyük balıkçı kayığı vardır. Tayfaların çoğu kazaktır. Eylül ve Ekim aylarında buranın mültezimi pek fazla miktarda balık tuttuğu halde, bunları satacak yer bulamadığı için dökmek mecburiyetinde kalmıştır. Bilâhare Ocak ayında hiç olmazsa iç istihlâk artmış, etraftan balık aranmış, bu sefer de çıkan fırtınaların tesiriyle ve gölün kabarması neticesi bütün sazlık su altında kalmıştır. Balıklar daha mahfuz olması dolayısıyla ve aynı zamanda yem arama enstenkti ile bu sazlığa iltica etmişler, bu sefer de balıkçılar balıkları gördükleri halde, bu sazlıkta ne kayıkları ve ne de ağları işleyemediği için balık tutamamışlardır.

B e y ş e h i r g ö l ü :

Türkiyenin Van, Tuz göllerinden sonra üçüncü büyük göldür. Râkımı 1116 m. olan bu gölün uzunluğu 45 km. olup âzami genişliği 25 km. dir. Derinliği 10 m. yu geçmez (C. A. ALAGÖZ'e göre). Gölün güney-batı köşesindeki düdenler vasıtasıyla suyunu kısmen boşalttığı söylenir (SALAMON CALVI'ye göre). Bu düdenler vasıtasıyla boşaltılamıyan fazla su, hemen Beyşehir giriş kapısında mevcut regülâtör tertibatı ile Suğla gölüne doğru akar.

Jeolojik ve ekolojik bünyesi hemen hemen Eğridir'in aynıdır, bunun da etrafında birer şahika gibi yükselen Anamus dağları ve yüksek çam ormanları mevcuttur. Fakat asıl gölün sahili çıplaktır, gölde bir çok adalar vardır. Bu adalarda stalagtit ve stalagmit'leri ihtiva eden geniş kalker mağaralar mevcuttur.

Gölün Beyşehir sahilinde bir balıkthane vardır, fakat yukarıda söylediğimiz gibi burada da tutulan balığın satamama endişesi hâkimdir. Göl balıkla o kadar meşbu bir haldedir ki, hemen Beyşehire girerken mevcut regülâtörün üzerinden halk, büyük sepet veya küfeler içine ağırlık olsun diye taş koyarak göle daldırıp çıkardıkları zaman 8 - 10 kilo balık birden çıkar. Burada çıkan başlıca balık cinsleri de şunlardır:

- 1 — Çapak (*Cyprinus carpio*)

- 2 — Siraz (*Varicorhinus spec.*)
- 3 — Akbalık (*Leuciscus lepidus*)
- 4 — Kızılkanat (*Chondrostoma nasus*)
- 5 — Gökçe (*Alburnus akili*)
- 6 — Çamurca (Gittiğimde elde edemediğim için ilim lisanında hangi balığa tekabül ettiğini bilmiyorum)
- 7 — Yılanbalığı (Bu isim şekline bakılarak buradaki halk tarafından yanlış olarak isimlendirilmiştir, hakiki yılan balığı burada yoktur. Bu ise büyük bir *Cobitis*'tir).

Bu göllerde senelik temperatür varyasyonları, yaz ve kış aylarının sirkülasyon ve stagnasyon periotları bilinmeden Türkiyenin farklı iklim bölgelerinde bulunan bütün göllere şamil kanunlar çıkarılarak, şu aydan itibaren balıkçılık yapılacaktır veya yapılmıyacaktır denmesi, bazı göller için erken addedilmekte, bazı göller için ise geç sayılmaktadır. Bittabi balık tutma yasağının sıcak bir göl için geç tatbik edilmesi, o gölün bütün balıklarının tam havyar bırakma zamanında tutularak neslin münkariz olmasına sebep olduğu gibi, soğuk göller için aynı kanun erken sayılmaktadır.

Bu sebeple de zaten yüksek dalga ve fırtınaların hüküm sürdüğü ve aynı zamanda suyun soğuması ve buz tutması neticesi olarak balıklar gölün derinlik çamurlarına sığınmaktadır. Bu yüzden balıkların tutulması ancak havaların yumuşamasından sonra mümkün olmaktadır. Bu esnada balıkçılık yapabilmek için müsaade edilen zaman da sona erdiğinden, bütün göllere şamil balık tutma yasağının tatbiki bu göller için faidesiz görülmektedir. Zira o gölden henüz o senenin mahsülü lâykiyle alınmış değildir.

Bütün bunları tanzim etmek için göllerin hidrografik, hidrobiolojik vaziyetlerinin ve temperatür periotlarının daha önceden bilinmesi icap etmektedir. Diğer yandan balıkçılığımızın kalkındırılmasını düşünürken yalnız istihlâk bakımından, balık tutumunu maksimuma çıkarmayı değil, aynı zamanda göllerimizin mevcut balık prodüksiyonunu da artırmayı düşünmek doğru olur.

Bunun için bir taraftan balık tutumunu modern vasıtalarla maksimum hadde ulaştırırken diğer yandan gölde kalacak olanlarının miktarını daimi surette kontrol altında bulundurmak ve şayet tutum regülasyonu miktarını aşmışsa bu vaziyeti derhal takviye etmek elzemdir.